

Universitätsbibliothek Wuppertal

**DIONYSII || LAMBINI MON-||STROLIENSIS RE-||GII
PROFESSORIS,|| IN || Q. HORATIVM FLACCVM EX FIDE
ATQVE || AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM
MANV-||scriptorum à se emendatum, et aliquoties
recogni-||tum, ...**

Horatius Flaccus, Quintus

Frankfurt/Main, 1577

Ode 2: Vitæ rusticæ laudes

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1066](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1066)

A NON, VT IUVENCIS, &c.] id est, non vt plura agri iugera possideam.

ARATRA NIT. M.] Quidam libri veteres habent *Aratra nitantur mea.*

PECUSVE CALABRIS ANTE SIDVS &c.] aut vt pecus meum pascuis Calabris paullo ante Caniculam relictis, quæ post ortum Caniculæ nio solis ardore sunt torrida, in Lucaniam, quæ temperatior est, transferatur. sic epist. 2. lib. 2. *Quid vici prosunt, & horrea, quidve Calabris Saltibus adiecti Lucani: si mei Orcus, &c.* hæc eò pertinent, quòd quibus magni pecudum greges erant, ij saltus hibernos & æstivos habebant, in quibus pascebantur pecora.

LVCANA MVT. PASCVA] pascuis habent complures cod. veteres. in his tres Vatic. & Tornel. Ruffard. Nicotiani duo: quam scripturam non rejicio.

NEC, VT SVPERNI VILLA] supernum Tusculum idèd dixit, quia in colle situm est. Strabon. lib. 5. sup. Od. 29. lib. 3. *Telegoni iuga patricide.* nec (inquit Horatius) vt villa mei fundi Tusculani perueniat, & producatur vsque ad mœnia Circeæ. *Ἰπερβονικὸς* dictum est, ad exprimendam ædificij magnitudinem, magnificentiam, atque amplitudinem.

BENIGNITAS TVA] liberalitas & munificentia tua, vt docuimus sup. ad Od. 17. lib. 1.

HAVD PARAV. QVOD AVT AVAR.] nolim parauisse, quod aut defodiam & condam in terra auarorum more, qui bonis quæ sitis parant vt sacris, aut profundâ vt luxuriosus nepos.

DISCINCTVS] dissolutus, luxuriosus, intemperans. nam discingi fere mollitiem & turpitudinem quandam significat. Itaque turpe erat Romanis illis veteribus in publicum prodire discinctos. vnde prouerbium *discincta vestis, discinctus animus.* Seruius ad illum Virgil. locum *discinctos Mulciber Afros:* notat *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos fluebat: quod Plantus in Pœnulo ridet, his verbis, Que est illa anis? cum Afrum vidisset vestem demissam trabentem: vel discinctos dixit, militia inhabileis. omnes enim, qui militant, cincti sunt, alioqui inefficaces: vt contra præcinctos strenuos dicimus.* Horatius. *Hoc iter ignauis diuisimus alius ac nos, Præcinctis, vnum.* Vnde Græce *ἄστρον* appellatur non qui habet bonam Zonam, sed qui strenuus est, & expeditus ad iter faciendum, aut aliquid agendum. Hactenus Seruius. Horat. Saty. 2. lib. 1. *Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo.* discinctus tamè aliquando etiâ accipitur pro eo, qui remissiore & liberiore quidè interdū victu, ac ludo, vitæ quotidianæ feueritatem leuat ac temperat: verum sine flagitio & turpitudine, vt sat. 1. lib. 1. *Nugarium illo, & discincti ludere, donec Decoqueretur olus.* NEPOS] nepos præter vulgatam significationem, profusum & perditum hominem significat, quem Græci *ἀστρον* nominant. *Nepotes* (inquit Paullus in epitome Festi) *luxuriosa vitæ homines appellati, quòd non magis his rei suæ familiaris cura est, quam ijs, quibus pater, auusque viuunt.* Horat. sat. 8. lib. 1. *Pantolaboscurra, Nomentanòque nepoti.* epist. ad Vallam,

C Scilicet vt ventres lamna candente nepotum Diceret vrendos. sat. 4. lib. 1. quòd meretrico nepos insanit amica Filius. al. infanus, &c.

VITÆ RVSTICÆ

Laudes. Ode 2.

B Eatus ille, qui procul negotijs,
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bubus exercet suis,
Solutus omni fenore:
Neque excitatur classico miles truci:
Neque horret iratum mare:
Forumque vitat, & superba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos:
Aut in reducta valle mugientium
Prospectat erranteis greges:
Inutileisque falce ramos amputans,
Feliciores inserit:
Aut pressa puris mella condit amphoris:
Aut tondet infirmas oueis:
Vel, cum decòrum mitibus pomis caput
Auctunus aruis extulit,
Vt gaudet insitiua decerpens pira:
Certantem & vuam purpuræ:
Qua muneretur te, Priape, & te pater
Siluane, tutor finium.
Libet iacere modò sub antiqua ilice:
Modò in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ:
Queruntur in siluis aues:
Fontesq; lymphis obstrepunt manatibus,
Somnos quod inuitet leueis.
At, cum tonantis annus hibernus Iouis
Imbreis, niueisque comparat:
Aut trudit acreis hinc & hinc multa
cane
Apros in obstanteis plagas:
Aut amite læui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pavidumque leporem, & aduenam laqueo gruem,

- A *Iucunda captat præmia.*
Quis non malarum, quas amor curas ha-
bet,
Hæc inter obliuiscitur?
Quòd si pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulcis liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis uxor Appuli:
Sacrùmq; vetustis exstruat lignis focum
Lassi sub aduentum uiri:
Claudensq; textis cratibus letum pecus,
Distenta siccet uera:
Et horna dulci uina promens dolio,
Dapes inemptas apparet:
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magisue rhombus, aut scari:
- B *Si quos Eois in tonata fluctibus*
Hiems ad hoc uertat mare:
Non Afræ auis descendat in ventrem
meum:
Non attagen Ionicus
Iucundior, quàm lecta de pinguisimis
Oliua ramis arborum:
Aut herba lapathi prata amanti, &
grauis
Maluæ salubres corpori:
Vel agna festis casa Terminalibus:
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut iuuat pastas oueis
Videre properanteis domum?
- C *Videre fessos vomerem inuersum boues*
Collo trahenteis languido:
Positosq; uernas, ditis examen domus,
Circum renidenteis Lareis?
Hæc ubi locutus fenerator Alphius,
Iam iam futurus rusticus,
Omnem relegit idibus pecuniam:
Quærit Kalendis ponere.

VT PRISCA GENS MORT.] ut primi homines, qui nondum urbibus conditis ruri uiuebant, atque in siluis habitabant: quin neque arabant, neque fodiebant, neque ferebāt, &c. quã vitam pulchrè describit Lucretius lib. 5. *Multaq; per calum solis uoluentia lustra Volgiuago vitam trahebant more ferarum: Nec robustus erat curui mo-*

derator aratri *Quisquam, nec scibat ferro molirier arua, Nec noua defodere in terram virgulta, neq; altis Arboribus veteres decidere falcibus ramos. Quod sol, atq; imbres dederant, quod terra crearat Sponte sua, satis id placabat pectora donum, &c.*

BVBVS] sic habent libri aliquot veteres, itaq; legit Priscian. lib. 7.

EXERCET] colit, subigit. Virgil. Georg. 2. *Aut presso exercere solum sub vomere.*

NEQUE EXCIT. CLASS. MIL. &c.] id est, neque militat, neque nauigat quæstus causa, neque vel litigat, vel litigatoribus operam dat, neque in potentiorum hominum edibus emolumenti spe inuitatus commoratur.

NEC HORRET IR.] Glauco comædus dicere solebat se libentius iuxta mare pedibus iter facere, quàm iuxta terram nauigare. sup. Od. 3. *Qui uidit mare turgidum.* Virg. Georg. 2. *Sollicitat alij remis freta caca, ruuntq; In ferrum.*

FORVMQVE VITAT,] Virgil. ibid. *nec ferrea iura, Insanum ue forum, aut populi tabularia uidit.*

AVT SVPERBA CIVIVM POT. LIM.] Virgil. ibid. *penetrant aulas, & limina regum.* superba autem, id est, superbis conuenientia, vel superborum dominorum, ut Oda 14. lib. 2. *pauimentum superbum.*

PROPAGINE] Virg. ibid. non longè à principio. *Sed truci olea melius: propagine uites Respōdent.*

ALTAS MARITAT POPVLOS.] sic Catullus vlmum maritum appellat in carmine nuptiali, *At si forte eadem est vlmō coniuncta marito.* & in eodem carmine *vitem viduam*, quæ non est coniuncta cum vlmō. *Vt vidua, in nudo vitis que nascitur aruo, Numquam se extollit numquam mitem educat uiam.* Horat. sup. Od. 15. li. 2. *platanusque celebs Euincet vlmos.* Idem contra Od. 5. lib. 4. *Vlmum, populum, & simileis arbores viduas appellat, quæ vitibus carent. Et vitem viduas ducit ad arbores.* Idem in epist. ad Quinctium lib. 1. *Pomisne, an pratis, an amicta vitibus vlmō.* Sed quid hoc loco valet epithetum *altas*? quid altitudo populi cōfert ad coniunctionem seu maritatem vitium? Quid si legendum dicamus, *Albas mar. pop.*? Nam & supra hoc epithetum populo tribuit Od. 3. li. 2. *Qua pinus ingens, albâque populus, &c.* nisi fortè illic legendum est, *altâque pop.* ut respōdeant pariter inter se *pinus ingens, altâque populus:* & contra hîc *Albas mar. pop.* An *altas populos* hoc loco dixit, ut significaret, altitudinem populorum valere ad extollendam vitis, quæ natura caduca est, & humi repit, humilitatem? Nihilominus tamen etiam epithetum *alba*, populo cōuenit. habet enim frondeis altera ex parte *albas*: atque iccirco λέυκη à Græcis dicitur: atque ob eandem causam candida à Virgilio appellatur, in Mœride, *hic candida populus antro Imminet.* quamquam est & populus nigra. Ex quo fortasse à Virgilio bicolor dicta est 8. *Æneid. Dixerat: Herculea bicolor cum populus umbra, &c.* nisi potius propterea quòd frons populi etiam *albâ* re vera bicolor est.

AVT IN REDVCTA VALLE] sic sup. Od. 17. lib. 1. *Hic in reducta valle Canicula Vitabis estus.*

PRO-

A PROSPECTAT] procul spectat. Virg. *Æn.* 9. *Hæc super è vallo prospectant Troës.*

ERRANTEIS GREGES] Virgil. Tityro, *Ille meas errare boves.*

INVTILEIS QVE] superuacaneos, aut sterileis.

AMPVTANS] putare (inquit Varro lib. 5. de ling. Lat.) est purum facere.

FELICIORES INSERT.] Virg. *Georg.* 2. *nec longum tempus: & ingens Exijt in calum ramis felicibus arbor. sterile arbores, infelices nominatur.* M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *infelici arbori suspendito.* & ita Lilius. de infelicibus arboribus consule Macrobi. lib. 3. cap. 20.

INSERT] Virgil. Tit. *Inferè nunc Melibæe pyros.* Idem Mœride, *Inferè Daphni pyros.*

DECORVM MIT. POM. CAP.] pomis ornatum. sic sup. *Od.* 7. lib. 4. *Pomifer auctunnius.*

MITIBVS] maturis, non acerbis. sic Virgil. Tityro, *sunt nobis mitia poma.*

AGRIS EXTVLIT] sic habent omnes fere, quos vidi, libri manuscr. non, vt vulgati, *aruis.*

VT GAVDET] quàm gaudet, vt supra, *Od.* 25. lib. 3. *vt mihi denso Ripas, & vacuū nemus Mirari libet.* & hac eadem Oda infra, *Hæc inter epulas, vt inuat pastas oueis Videre properanteis domū.* annot. sup. ad *Od.* 25. lib. 3.

CERTANTEM ET VVAM PVRP.] liuidam, purpuream, certantem colore cum purpura. de verbis pugnandi, & certandi, & similibus, vide annot. ad *Od.* 6. lib. 2.

MVNERETVR TE] donet te. Terentius *Hæc.* *munerarier ancillas primūm.*

PRIAPE] de Priapo dicemus *Saty.* 8. lib. 1.

SILVANE] epist. 1. lib. 2. *Tellurem porca, silvanum lacte piabant.*

SVB ANTIQVA IL.] annofa. Virg. lib. 4. *Æneid.* *Ac velut annofam valido cum robore quercum, &c.* Idem *argutam* appellat propter lenem venti susurrum: *Forte sub arguta confederat Ilice Daphnis.*

TENACI GRAMINE] tenax gramen appellat, quod terræ firmiter adhæret. sup. *Od.* 12. lib. 4. *tenerum.* *Od.* 3. lib. 2. *remotum.* Virgilius *cretam*, tenacem dixit, quæ valet ad conglutinandum, argillam significans, lib. 1. *Georg.* *creta solidanda tenaci.* alia ratione Plautus *tenem* quædam tenacem & pertinacem dicit.

LABVNTVR] fluunt. vt epistola ad Lollium lib. 1. *at ille Labitur, & labetur in omne volubilis eunum.* & *Od.* 29. lib. 3. *cetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio alueo Cum pace delabentis Etruscū in mare, &c.*

RIPIS] complures libri veteres habent, *riuis.*

QVERVNTVR IN SILVIS AVES] ita canunt: vt queri videantur: quod refellit Plato, vt alibi annotauimus. *μυροίφοι*, vide annotat. ad *Od.* 7. lib. 3. *ibi. Sub cantu querule, &c.* sic Virg. Tityro, *Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.* idem 3. *Georg.* *Et cantu querulerumpent arbusta cicada.* vbi notat Seruius *querula*, id est, canoræ. & profert versum illum ex *Oda* 7. lib. 3. *Sub cantu querula despice tibia.*

SOMNOS QVOD INVITET] quod, nempe fonteis lymphis manantibus circumstrepere, somnos leueis suadeat. sic Virg. Tityro, *Sæpe leuis somnum suadebit inire susurro.* Theocrit. *ειδ. η.* *Αδδ δὲ τὰ δέρεος παρ' ὕδαρ ῥέον ἀΐθροιο καί τιν.* id est, Dulce est æstate ad aquam fluentem sub dio cubare.

LEVEIS] sic *Od.* 16. lib. 2. *Nec leueis somnos timor, aut Cupido Sordidus aufert.* alibi *somnum facilem* appellat. vnde Lucret. *canes leuisomnos* dicit lib. 5. *At leuisomna canum fido cum pectore corda.*

TONANTIS IOVIS] eadem ratione hic Iouem tonantem dixit, qua sup. *Od.* 1. lib. 1. *Iouem frigidum.* & *Od.* 3. li. 3. *fulminantē Iouem.* & Virg. *Georg.* 1. *Iouem humidum.* & Theocr. *δία ἀΐθρον,* vt annot. ad *Od.* 1. lib. 1.

ANNVS HIBERNVS] tempus anni hibernum, annum pro parte anni posuit, vt rectè Porphy. sic Virg. *Palam.* *Nunc frondent siluæ, nunc formosissimus annus.*

MVLTÀ CANE] id est multis canibus, vt sup. *Od.* 15. lib. 1. *multo milite*, pro eo, quod est, multis militibus: & infr. *Od.* 16. *Argoæ remige.* & Virgil. lib. 2. *Æneid.* *uterumq; armato milite complent.* idem lib. 1. *raptosq; ex hoste penateis:* ad quem locū profert hunc Seruius.

OBSTANTEIS] oppositas, obiectas.

AMITE LÆVI] *pertica*, seu *furcula aucupali.* Festus.

TVRDÏS EDACIBVS DOLOS] tendit re-tia, & σύνθεσι, *dolos turdis.* *Turdorū*, quos *κίχλας* Græci nominant, tria genera ponit Aristoteles.

PAVIDVMQVE LEPOREM] rectè *pavidū*. nam huic animali maius est quàm pro portione cor. quibus autem animalibus hoc naturâ contingit, ea sunt timidissima, teste Plin. lib. 11. cap. 17. vbi de corde loquitur. sic Plin. *Maximum autem est portione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis, hyanis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis.* Quapropter Demosthenes oratione *περὶ τερψάνου* *Alchinem* conscientia vitæ antea-ctæ, & facinorum ac flagitiorum à se admissorū metu perterritum ait in rebus secundis ciuitatis leporis vitam vixisse, trepidantem & pauentem, & semper plagas expectantem. sic Demost. *Τοι- αῦτις γὰρ εἰλου πολιτεία (ἐπειδὴ ποτε καὶ πῶτ' ἐπὶ ἡδὲ σοι πείσσει) δι' ἣν εὐτυχέστες μὲν τῆς πατρίδος λαζῶ βίον ἔζησ, δεδιώσ καὶ τρέμων, καὶ ἀεὶ πληθήσασαι προσδεύων ἐν οἷς δ', &c. i. Talem enim recip. administranda rationem secutus es, posteaquam tibi tandem temp. administrare venit in mentem, vt in rebus secundis ciuitatis, leporis vitam viueres, omnia circumspētares, horre-res, tremeres, paueres, plagas & verbera ob ea, quorum tibi conscius eras, scelera, & flagitia, semper expecttares, &c.* Profertur etiam ab Eustathio ad librum. *ix. κ.* hic versiculus in eandem sententiam, *λαζῶ βίον ἧς ὁ πρὶν ἀτρεμὸς λέων.* id est, leporis vitam viuus, qui antea leo intrepidus eras.

ADVENAM GRVEM] aptissimum epithetum. Grues enim in oris septentrionalibus non nisi vere, æstate, & auctunno commorantur. sub finem auctunni in regiones commigrant temperatiores, ac tepidiores. nos Galli hanc ob causam peregrinatrices, seu (si dicere liceat) viatrices appella-

B

E

C

F

A appellamus. Aristoteles hanc avem ait esse ἀγλαίαν καὶ πολίπκην: id est. congregabilem, & civilem. Itaque ducem habere cuius imperio pareat: ducem autem nudo capite prospicere, & speculari. tum, si quid forte periculi impendat, clamando significare, ac denuntiare. M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Illud verò ab Aristot. animadversum, à quo pleraque, quis potest non mirari? grues cum loca calidiora petentes, maria transmittunt, trianguli formam efficere, &c.* satis enim mihi est locum indicasse.

CAPTAT] non dixit, capit. iucundius. n. est captare, quàm capere. vt saty. 2. lib. 1. *nam Transvolat in medio posita, & fugientia capiat.* & ibid. *positum sic tangere nolit: Capiat, & apponit.* Sic enim legendum, quantumvis alij nescio qui obstrepât, & reclament.

QVIS NON MALARVM] mendosè legitur in nonnullis Cod. *Quis non malorum,* cum omnes manuscripti habeant, *malarum.* hoc autem epithetum distinguit curas malas à bonis. sunt enim aliqua cura laudabiles, & cum virtute coniuncta: vt cura rei familiaris, cura valetudinis, cura eius nostri partis, quæ præest, & imperat: amoris autem cura, vitiosa sunt, ac vituperabiles. sed quòd attinet ad amoris, aut curarum earum, quæ propter amorem suscipiuntur, obliuionem, scribit Pausanias in Achaicis, aquam Selemnii fluij vitis, & feminis ex amore laborantibus mederi, eamque vim habere, vt, qui in eo fluuiio loti fuerint, illos amoris capiat obliuio: quod si verum est (inquit ille) *πρωτότερον πολλῶν χημάτων ἔστιν ἀνθρώποις τὸ ὑδάρ τῶ Σελέμνι.* id est, aquam Selemnii multo pluris facere debent homines, quàm magnam pecunia vim.

B ra eius nostri partis, quæ præest, & imperat: amoris autem cura, vitiosa sunt, ac vituperabiles. sed quòd attinet ad amoris, aut curarum earum, quæ propter amorem suscipiuntur, obliuionem, scribit Pausanias in Achaicis, aquam Selemnii fluij vitis, & feminis ex amore laborantibus mederi, eamque vim habere, vt, qui in eo fluuiio loti fuerint, illos amoris capiat obliuio: quod si verum est (inquit ille) *πρωτότερον πολλῶν χημάτων ἔστιν ἀνθρώποις τὸ ὑδάρ τῶ Σελέμνι.* id est, aquam Selemnii multo pluris facere debent homines, quàm magnam pecunia vim.

QVOD SI PVD. MVL. IN P. I. &c.] quemadmodum nihil viro optabilius est vxore pudica: ita nihil mulieriiucundius euenire potest viro, qui vnum, & idem cum ea sentiat, eamque amet ex animo: quod quidem Nauficæ precatur Vlysses summæ felicitatis loco ἰδύσσ. ζ. nihil enim (inquit) præstabilius, nihil melius est, quàm viri, & vxoris consentiens, & conspirans voluntas: talisque coniunctio inimicis acrem dolorem inurit, amicis voluptatem affert: ipsi autem experiendo sentiunt, quanta insit in tali coniunctio- ne, vitæ iucunditas. verba Homeri sunt hæc sub Vlyssis persona. *Σοὶ δὲ θεοὶ πῶτα δίδεν, ὅσα φρεσὶ σῆσι μνησθῆναι, Ἄνδρα τε, καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνῃν ὀπίσσειαν Ἐδύλλω. ἔμην γὰρ τὸ γε κρείσσον. καὶ ἀρεῖοι: Ἡ δὲ δὲ ὁμοφρονέοντε νοήμασι οἶκόν ἐχητον Ἀθήρ, ἠδὲ γυνή, πολλὰ ἄλλα δυσμενέεσσι, Χάρματα δ' εὐμένετῆσι, μάλιστα δὲ τ' ἔκλυον αὐτοί. Ἥσίο. ἴτερον ἔργ. καὶ ἦμ. ait virum nihil sibi bona, & pudica vxore melius parare posse: contra nihil graui⁹, atque acerbius mala. his verbis, Οὐ μὲν γὰρ τε γυναικὸς ἀνὴρ ληϊεῖτ' ἀμείνον Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὐτὴ κακῆς ὑβρίγιον ἄλλο Δειπνολόγῃς, &c. Quidam hic reponendum cēsent iuuans, & infra legunt, detracta copulatione que, *Sacrum vetustis, &c.* Præterea quidam libri vet. habent, *Quid si pud. mul. &c.**

C talisque coniunctio inimicis acrem dolorem inurit, amicis voluptatem affert: ipsi autem experiendo sentiunt, quanta insit in tali coniunctio- ne, vitæ iucunditas. verba Homeri sunt hæc sub Vlyssis persona. *Σοὶ δὲ θεοὶ πῶτα δίδεν, ὅσα φρεσὶ σῆσι μνησθῆναι, Ἄνδρα τε, καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνῃν ὀπίσσειαν Ἐδύλλω. ἔμην γὰρ τὸ γε κρείσσον. καὶ ἀρεῖοι: Ἡ δὲ δὲ ὁμοφρονέοντε νοήμασι οἶκόν ἐχητον Ἀθήρ, ἠδὲ γυνή, πολλὰ ἄλλα δυσμενέεσσι, Χάρματα δ' εὐμένετῆσι, μάλιστα δὲ τ' ἔκλυον αὐτοί. Ἥσίο. ἴτερον ἔργ. καὶ ἦμ. ait virum nihil sibi bona, & pudica vxore melius parare posse: contra nihil graui⁹, atque acerbius mala. his verbis, Οὐ μὲν γὰρ τε γυναικὸς ἀνὴρ ληϊεῖτ' ἀμείνον Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὐτὴ κακῆς ὑβρίγιον ἄλλο Δειπνολόγῃς, &c. Quidam hic reponendum cēsent iuuans, & infra legunt, detracta copulatione que, *Sacrum vetustis, &c.* Præterea quidam libri vet. habent, *Quid si pud. mul. &c.**

DVLCEIS LIBEROS] sic Virg. 3. Georg. *Sed tota in dulceis consument vbera natos.* idem lib. 2. *Æn. Nec mihi iam patriam antiquam spes vlla vi-*

D dendi. *Nec dulcis natos, exoptatumque parentē.* & lib. 4. *Nec dulcis natos, Veneris nec præmia noris.*

SABINA QVALIS] quales sunt Sabine mulieres, aut Apulæ.

PERVSTA SOLIBVS] Græci vno vocabulo dicunt, ἡλοκαυτός. Theocr.

PERNICIS VX. APP.] profert hunc versum Seruius ad illum Virg. Georg. 3. *Dura iacet pernix, &c.* atque vtroque interpretatur pernicem, perseuerantem: aitque ductum esse à pernitendo.

SACRUM QVE] focus sacer est Vestæ, & Lari. sic autem legendum potius *sacrumque*, inquam, quàm, vt vulgò, *Sacrum vet.* quo posito, nihil est supra mutandum in voce, *iuuet*, quod quidam volunt: pro quo reponunt *iuuans* contra auctoritatem omnium librorum antiquorum: neque tamen lectionem illam damno, si quis forte eam receptæ anteponat.

EXSTRVAT LIGNIS FOCVM] hypallage est, i. exstruat ligna super focum. Od. 9. lib. 1. *ligna super foco Largè reponens.* Ad hunc locum pertinent ea, quæ sunt apud Eurip. in Electra: vbi Electra colono cuidam, & operario nupta, sic cum eo loquitur. satis tibi negocij exhibent, quæ foris sunt: nos autem domestica curare, & adornare oportet. aduenienti enim foris operario iucundum est domestica, composita & pulchre adornata reperire. Verba Euripid. hæc sunt, *ἄλις δ' ἔχες Τ' ἄξω δὲν ἔργα. τ' ἀνδρῶν δ' ἡμῶν χρεῶν Ἐξευτρεπίσειν. εἰσιόντη δ' ἔργα τῆ Θύραθεν ἠδὲ τῶν δὸν εὐρίσειν καλῶς.*

S V B] paullo ante, vt annotauimus supra ad Od. 9. lib. 1.

DISTENTA] sat. 1. lib. 1. *Quòdque aliena capella gerat distentius vber. Tabescat.* Virg. Pollione *Ipsa lacte domū referent distenta capella Vbera.* Idē in Melibæo. *Thyrsis oneis: Corydon distentas lacte capellas.* Lucret. lib. 1. *& candens lacteus humor Vberibus manat distentis.*

ET HORN A] huius anni: vt supra Od. 2. 3. li. 3. *hornam frugem dixit. & saty. 6. lib. 2. palea porrectus in horna.*

DVLCEI DOLIO] dulci, propter vinum, quod eo continetur.

PROMENS] sup. Od. 28. lib. 3. *promere conditum, Lyde strenua, Cacubum.* & Od. 21. eiusd. *Coruino iubente Promere languidiora vina.*

DAPES INEMTA] eicas domi natas: non pisceis vrbe petitos, vt Saty. 2. lib. 2. *bene erat, nō piscibus vrbe petitis: Sed pullo, atque hado.* Virg. Georg. 4. *seraque reuertens Nocte domū dapibus mensas onerabat inemtis.* nam inemtis male quidam velle interpretantur.

LVCRINA] in lacu Lucrino capta. vt Saty. 4. lib. 2. *Lucrina pelōris.*

LVVERINT] delectauerint. sic vsurpat ep. 19. lib. 1. *iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculisq; legi, manibusq; teneri.* & Saty. 6. lib. 2. *Tandem vrbanus ad hunc: quid te iuuat (inquit) amici Prærupti nemoris patientem vinere dorso? eadem non longè à princip. si quod adest, gratū iuuat: hac prece te oro, Pingue pecus domino facias, &c.* & paullo post: *Hoc iuuat, & melli est.* & epist. ad Pison. de arte poet. *iuuat,*

A *inuat, aut impellit ad iram. ibidem sub extr. Sic animis natum, inuentumque poema iuuandis, Si paulum à summo discessit, vergit adimum. Od. 19. lib. 3. Insanire iuuat. & Oda 9. hoc lib. Curam, mentumque Caesaris rerum iuuat Dulci Lyao soluere. Od. 11. ibid. Pecti nihil me sicut antea iuuat Scribere verficulos amore percussum graui. Oda 16. eod. lib. No uaq; monstra iunxerit libidine Mirus amor, inuet ut tigris subsidere cernis, &c. Saty. 1. lib. 1. Quid iuuat immensi te argenti pondus & auri Furtim de fossa timidum deponere terra? ibid. An vigilare metu exanimè, noctisque, diesq; Formidare malos fures, incendia, seruas, Ne te compitet fugientes: hoc iuuat? & Saty. 3. lib. 1. inaneis Hoc iuuat, haud illud que renteis, num sine sensu, &c. Iuuare interdum est prodesse. idem epist. 2. lib. 1. Qui cupit, aut metuit, iuuat illum sic domus aut res, Vt lippum picta tabule, forma podagram.*

CONCHYLIA] conchylium nomen est generale omnia testacea complectens, ut musculos, mitylos, ostrea, pectines, echinos, &c. putatque Athenæus conchyliam esse dicta *ἡ τὸ κελύφηναι*, id est, ab hiando.

R H O M B U S] quem Romani rhombum Græco nomine appellant, Græci alio etiam Græco *ῥόμβος* dicunt, ut scribit Athenæus lib. 7. in extremo. à figura autem rhombus appellatus est. nos Galli nostralingua turbinem, & (vt propius accedam ad consuetudinem nostri sermonis) turbonem nominamus. piscem fuisse magni pretij declarat etiam locus Hor. Saty. 2. lib. 2. *quid tum rhombos minus aequora alebat? Tutus erat rhombus, &c.* Hodie quoq; apponitur in mensis diuitum, & in caris piscibus habetur. Idem Athen. lib. 8. videtur *ῥόμβος* à rhombo distinguere.

S C A R I] Diphilus apud Athen. lib. 8. his verbis scarum commendat. *σκάρος ἀπαλόσκαρος, ψαδύρος, γλυκὺς, κέφος, εὐπέπτος, εὐανάδωτος, εὐκοίλιος*, id est, Scarus molli, seu tenera carne præditus est, friatilis, dulcis, leuis, ad concoquendum facilis, facile redditur, ventrem mollit. Addit idem, recentem scarum esse suspectum propterea, quod lepores marinos captat, usque vescitur. iccirco eius intestina vim bilis effectricem habent. Idem lib. 7. hunc solum ex omnibus piscibus dormire dicit, & propter eam causam numquam noctu capi. Oppian. lib. 1. *Ἀλευτ.* solum vocalem esse scribit, *καὶ σκάρων, ὅς δὴ μῦθος ἐν Ἰχθύσι πᾶσιν αἰαυδοῖς φέρεται ἰχθυαλίω καλαγῆν, καὶ μῦθος ἐδωδὺ δ' ἄφορον πωσιμῶν ἀνατόμα δὲ πρὸν αὐδῆς*, &c. vide annot. ad Od. 3. li. 4.

S I Q U O S E O I S I N T O N .] id est, Si quos scaros coorta tempestas, & fluctus excitati in mari Ionio, & Orientali ad hoc mare, nempe Tyrrenum, conuertant, & compellant. ad Eleusinem scaros pulcherrimos capi Lynceus quidam Samius scribit in epistolis, ut tradit Athen. lib. 7. Priscianus lib. 9. docet tonitum à verbo tonandi vltatius esse, quàm tonatum, & producit hunc locum testem, ut nouum, & pæne inusitatum.

A D H O C V E R T A T M A R E .] Tyrrenum, seu Etruscum.

A F R A A V I S] gallinam Africanam, seu Numidicam significat, de qua Columella, & Plinius.

D E S C E N D A T I N V E N T R E M M E V M I V C .] D mihi sit cibus iucundior.

A T T A G E N I O N I C V S] Mart. *Ionicarum genus attagenarum.* Aristoteles lib. 6. *ἡ δὲ ζώων ἴσος.* Attagenam ponit inter eas auces, quas ἄρνιδες κομιστοὺς vocant Græci, id est, quæ in puluere volatantur: qualis est gallina, perdix, phasianus. Idem li. 9. *ὁ Ἀτταγέν, κομιστικός ὄρνις. τῶν γὰρ ὀρνιθῶν ὅσοι μὲν μὴ πηκτοὶ, ἀλλ' ὀπίθιοι, κομιστοὶ, &c. i.* Attagen, auis est in puluere volatilis. Aues enim omnes, quæ non sunt pugnaces, sed terrestres, sunt in puluere volutabiles.

A V T H E R B A L A P A T H I] lapathum Latini rumicem nominant. eum commendat Lucilius apud M. Tull. lib. 2. de finibus. *O lapathe, vt iactere necesse est, cognitum cui sis.* vnde lapathium, deminutum nomen: Varro, *Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim consequi lapathio & pisanam possim.* hæc herba mollitaluum, vt docet infra sat. 4. lib. 2. *si duram morabitur aluus, Muculus, & viles pellent obstantia concha, Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Coo.* & ver. seq. *& graui Malua salubres corpori.* & Od. 3. lib. 1. *me pascunt olina, Mecichorea, leuè que malua.* Quin lapathus *ἡ τὸ λαπάριον* dictus est, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vsurpatur: vnde *λαπάρις*, qua voce vtitur Arist. lib. β. *φυσ. ἀκροῦσ. ὅθεν τὸ βαδίσαι, εἰ λαπάριος ἔνεκα ἔστι:* id est, verbi gratia, ambulare, si est aliuleuanda gratia. Iam *ἑξαλαπάριον*, populari, & vastare significat.

T E R M I N A L I B V S] Terminalia dies festi, qui agebantur in honorem Termini Dei. *Termino autem sacrificabant* (inquit Festus) *quod in eius tutela sineis agrorum esse putabant. Denique Numa Pompilius statuit, eum, qui terminum exarasset, & ipsum & boues sacros esse.* Idè addit deinceps. *Terminus quo loco colebatur, super eum forame patebat in tecto, quod nefas esse putabant, terminum intra tectum consistere.* Ei autem quotannis agna immolabatur, mense februario, cuiusque mensis die vltimo: propterea scilicet, quod initio vrbis conditæ Februarius mensis fuerat vltimus. Immo falsum est, si Plutarcho credimus, agnam, aut aliam animantem Termino immolari solitam. nihil enim viuum, animaque præditum Romani ei immolabant, vt testatur ille, propterea fortasse (inquit) quod, cum Romulus terminos eos constituisset, quod progredi armis liceret, omnemque terram propriam esse statuisset, ad quam hasta, & ferri acies peruenire posset: Numa Pompilius vir iustus, & ciuilis, & philosophus, agrum Romanum ab agro finitimorum finibus distinxerit, atq; iccirco Terminus, vt pacis & amicitie præsidem & custodem, à sanguine & cede purum esse oportere existimauit. Ouidius tamen lib. 2. *Fastor. priorem sententiam confirmat: & addit, Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.* de Termino notauimus etiam quædam alia ad carmen saculare infra.

V E L H E D V S E R E P T V S L V P O .] vir quidam doctiss. annotat, Plutarchum libro secundo *συμποσιακῶν* tradere, earum pecudum, quas lupus momorderit, carnem quidem teneriorem fieri,

A fieri, lanam autem corrumpi: ex hoc intelligi posse, cur Horatius ereptum lupo hædum dixerit. Ego hæc verba *ereptum lupo*, non iccirco ab Horatio esse addita, puto, quod hædi caro à lupo morfa, sit tenerior: sed propterea quod rustici, & aratores, quorum hominum vitæ, & victum, ut frugalem, hic laudat Horatius, non aliter essent hædum in cenam apposituri, nisi à lupo dentibus appetitus, ac laceratus esset. multo enim malunt caprum adultum habere viuum, quàm hædum tenellum, ac delicatum comesse. nunc autem, posteaquam à lupo morsus, & fortasse interemptus est, multo satius est eum lupo ereptum comesse, quàm deuorandum reliquisse, præterea, quod è lupi faucibus ereptum edunt, non videntur ex hædili suo sumere: sed alienum, neque iam suum capere, & apponere: & ita de lucro quodammodo cenare. sententiam meam adiuuat Martialis lib. 10. in epigrammate, cuius initium est, *Nuntiat octauam Pharia, &c.* ex quo paucos hos versus proferam: *Paruus onyx, vna ponetur cenula mensa, Hædus inhumani raptus ab ore lupi, Et, que non egeant ferro structoris, ofella, Et faba fabrorum, prototomiq, rudes: Pullus ad hoc, cenisq, tribus iam perna superstes* Addetur, saturis mita poma dabo, &c. Postremò mecum facit & Porphyrio, his paucis verbis: *Fædus gratior ex perduto.*

VT IUVAT] quàm delectat? *ω; ἡδύ:* quàm iucundum est? ut paullo antè.

VIDERE FESS. VOM. INV.] Sic Virg. Alex. *Aspice: aratra iugo referunt suspensa iuueni.* profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij versum.

RENIDENTEIS] ridenteis, hilares, ut sup. Od. 18. lib. 2.

HÆC VBI LOCVTVS] nihil subaudiendum puto. fingit autem superiora illa omnia dicta esse à faneratore Alphio. ostenditque tantam esse vitæ rusticæ iucunditatem, & opportunitatem, ut etiam homines ab hac alienissimi, eam laudare cogantur: qui tamen lucri dulcedine, & fordibus irretiti, eius suauitatem gustare non possint. nonnulli subaudiunt verbum, *sum*, ut totus ille sermo sit poëta. quod si placet, addenda distinctionis nota post vocem *locutus*, ut sit hic Horatij sensus. Hæc vbi locutus sum, id est, postquam Alfium me hæc loquentem audiuit: is *omnem pecuniam idibus, &c.* querit Kalendis ponere, id est, collocare: nempe ad ingenium suum rediens, & oblitus illorum omnium, quæ de laudibus vitæ rusticæ dicta sunt. Quidam tamen, ut mihi referebat Germ. Valens, hunc Alfium aiunt iccirco ab Horatio induci studentem & properantem Kalendis pecuniam collocare, quam idibus à suis debitoribus relegerat, quod vereatur, ne Romani ij, qui sum tuosius & luxuriosius viuunt, quique nummos alienos pascunt, ut alibi loquitur, vitæ rusticæ laudibus auditis, luxuriosè viuere desinant, & sese ad continentiam & frugalitatem conferant: & ita non habeat iam qui nomina facere velint, & pecuniam fanori accipere, atque hoc modo pecunia sua sit sterilis & otiosa. Quam explicationem minus probo. Verum tamen iudicet lector.

IAM IAM FUTVRVS] id est, eo animo, & consilio, ut rusticam vitam colat.

OMNEM RELEGIT] id est, omnem pecuniam in fanore positam, exegit idibus: statim ad ingenium rediens, denuo quarit apud quos Kalendis collocet.

RELEGIT] in nonnullis cod. scriptum est, *redegit*. ego tamen *relegit* malo, ut habet cod. duo Vatic. Iannoct. Vrf. Tornes. Russard.

IDIBVS] idibus nomina exigebant, ut ex hoc loco intelligere licet. & Saty. 6. lib. 1. *magni Quid pueri magnis e centurionibus orti Ibant octonis referentes Idibus ara:* Kalendis autem, & exigebant, & collocabant, ut Saty. 3. lib. 1. *Qui, nisi cum tristes misero venere Kalende, Mercedem, aut nummos unde extricat, amaras Porrecto iugulo historias, captiuus ut, audit.* quod item declarat Plutarchus in libello *ὅτι τὸ μὴ δαυεῖσθαι. Οὐδ' αἰαμῖνοι τῶν Καλαιδῶν, καὶ τῆς νεομηνίας, τῶ ἱεροτάτῃν ἡμερῶν ἔσσαν, ἀποφράδα ποῦσιν οἱ δαυεῖσαι, καὶ εὐχίων.* id est, neque Kalendarum memoriam refricat, & nouæ lunæ: quæ cū sit omniū dierum sacerrima, & sanctissima, nefastam tamen & horribilem, ac tristem faciunt faneratores. Præterea interdum faneratores, præfertim moderatiores, quæ summo iure debebant debitoribus soluere Kalendis, ea exigebant demum idibus, & dabant eis diem soluendi laxiorem.

AD MÆCENATEM.

Ode 3.

Allium detestans.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit:
Edit cicutis allium nocentius.
O dura messorum ilia,
Quid hoc veneni seuit in præcordijs?
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me fefellit: an malas
Canidia tractauit dapes?
Ut Argonautas præter omneis candidum
Medea mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:
Hoc delibutis vltæ donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus umquam siderum insedit
vapor
Siticulose Apullia:
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarsit aestuosius.

At,